

Размстася С.В., канд. юрид. наук, доцент
Національний університет «Юридична
академія України імені Ярослава Мудрого»

Стрельник В.В., здобувач при кафедрі
екологічного права Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ЯК ПРАВОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Конституція України проголошує землю основним національним багатством і гарантує їй особливу охорону держави [1]. Саме система охорони земель найбільш повно виявляється нерозривний зв'язок земельного та екологічного права.

Так, відповідно до ст. 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» земля поряд з іншими природними ресурсами, виступає одним з об'єктів правової охорони навколишнього природного середовища [2]. Земельний ресурс являється домінуючою частиною єдиного природного комплексу, від стану якого залежить екологічне благополуччя кожної людини і суспільства в цілому.

Тому необхідно враховувати природне походження землі, як об'єкта довкілля, що функціонує за законами природи. Вони є об'єктивні і не можуть змінюватися по волевиявленню людини [3, с. 12].

Розвиток форм власності і господарювання на землі без належного державного екологічного контролю, впровадження ринкових відносин і недостатній рівень правового регулювання привів до споживацького відношення земельних ресурсів, нерационального їх використання.

Найбільш уразливими від антропогенного та іншого забруднення, а отже, такими, що потребують обов'язкового дотримання екологічних нормативів, являються землі сільськогосподарського призначення.

180

необхідні об'єми капіталовкладень, покращення кількісної та якісної характеристики сільськогосподарської продукції.

Окремої уваги потребують сільськогосподарські підприємства, які розташовані або використовують особливо цінні землі. Сам термін «особливо цінні землі» вказує на значущість цих земель, необхідність їх підвищеної охорони, застосування посиленого екологічного контролю за їх використанням.

Так, ст. 150 Земельного кодексу України відносить до особливо цінних земель: чорноземи нееродовані несолонцюваті на лесових породах; лучно-чорноземні незасолені несолонцюваті суглинкові ґрунти; темно-сірі опідзолени та чорноземні опідзолени на лесах і глеюваті; бурі гірсько-лісові та дерновобуроземні глибокі і середньоглибокі; дерново-підзолисті суглинкові ґрунти; торфювища з глибиною залягання торфу більше одного метра і осушені незалежно від глибини; коричневі ґрунти Південноузбережжя Криму; землі, надані в постійне користування НВАО «Масандра» та підприємствам, що входять до його складу; дернові глибокі ґрунти Закарпаття; землі дослідних полів науково-дослідних установ і навчальних закладів; землі природно-заповідного фонду; землі історико-культурного призначення [6].

Для забезпечення належної охорони та недопущення погіршення якості земель, що відносяться до особливо цінних, повинен проводитися обов'язковий екологічний аудит на стадії передачі земельних ділянок у власність чи в оренду.

Це дозволить забезпечити органи державної влади або місцевого самоврядування достовірною інформацією про стан земель. Створить умови потенційним землекористувачам, визначити найбільш оптимальні шляхи використання особливо цінних земель, виходячи із даних отриманих у результаті проведення екологічного аудиту.

Систематичність проведення екологічного аудиту сприятиме підвищенню економічної ефективності та екологічній обґрунтованості

182

інтенсивне сільськогосподарське використання земель без урахування особливостей регіону спричиняє зниження родючості ґрунтів і відповідно приводить до впровадження у великій кількості мінеральних добрив, пестицидів і агрохімікатів [4, с. 100].

Найчастіше це відбувається через непоінформованість аграрних підприємств із технологією застосування хімікатів, ускладнений доступ до державних стандартів, інших нормативних документів, що визначають порядок екологічно безпечного застосування хімікатів [5, с. 165].

Враховуючи зазначене, підвищенню правової охорони земель та посиленню екологічного контролю за їх використанням, на нашу думку, повинен сприяти запровадження екологічного аудиту.

Відповідно до ст. 162 Земельного кодексу України система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на рациональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісгосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісгосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення спрямовані на охорону земель [6]. Розробка та здійснення комплексності зазначених землеохоронних заходів являтиметься основним завданням проведення екологічного аудиту.

З цією метою органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування повинна бути сформована потреба для сільськогосподарських товаровиробників у проведенні екологічного аудиту системи екологічного управління природокористуванням в аграрній сфері.

Також, здійснення екологічного аудиту земель дозволить отримати достовірну інформацію про фактичний стан складових елементів меліоративних систем, якості ґрунтів, процесів, що на них відбуваються,

181

діяльності суб'єкта господарювання. Для врахування специфіки особливо цінних земель необхідно розробити вузькоспеціалізовані стандарти, які відповідатимуть не тільки окремим категоріям земель, віднесеним до особливо цінних, але й їх окремим видам [7, с. 187].

У зв'язку з цим підтримуємо існуючу думку про необхідність визначення на рівні підзаконного нормативного акту проведення обов'язкового екологічного аудиту особливо цінних земель з ініціативи органів державної влади чи місцевого самоврядування. А у разі передачі такої земельної ділянки у власність чи користування – замовником виступатиме відповідна юридична чи фізична особа.

Список літератури: 1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546. 3. Шульга М.В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях. – Х.: Консум, 1998. – 224 с. 4. Бредихина В.Л. Конституційні засади права громадян на безпечне навколишнє природне середовище / За ред. проф. М.В.Шульги: Монографія. – Харків: видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2008. – 168 с. 5. Бондар Л.О. Проблеми вдосконалення правового регулювання екологічно небезпечної діяльності при хімізації сільського господарства // Стан земельних ресурсів в Україні: проблеми, шляхи вирішення. 36. доповідей наук.-практ. конф. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2001. – С. 164-166. 6. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №3-4. – Ст. 27. 7. Ришкова Л.В. Екологічний аудит як правовий засіб охорони особливо цінних земель // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Том 19 (58). – 2006. – № 2. – С. 187-190.

183